

УДК 373.5.016:[94+34]:004

DOI: <https://doi.org/10.31470/2518-7600-2022-14-139-157>

MULTIMEDIA PRESENTATIONS AND THEIR USE IN THE STUDY OF SCHOOL HISTORY COURSES

МУЛЬТИМЕДІЙНІ ПРЕЗЕНТАЦІЇ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ ШКІЛЬНИХ КУРСІВ ІСТОРІЇ

Тетяна Ткаченко,

*кандидат історичних наук,
доцент кафедри загальної
історії, правознавства і
методик навчання*

tatiannatkachenko@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-8534-6091

Університет Григорія

Сковороди в Переяславі,

м. Переяслав,

вул. Сухомлинського, 30,

Київська обл., Україна, 08401

Tetiana Tkachenko,

Ph.D. in Historical Science,

Assistant Professor of

Department of General History,

Science of Law and Teaching

Methods

tatiannatkachenko@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-8534-6091

Hryhoriy Skovoroda University

in Pereiaslav, Pereiaslav, 30,

Sukhomlynskooho Str., Kyiv

region, Ukraine, 08401

Тетяна Соловійова,

кандидат історичних наук,

доцент кафедри загальної

історії, правознавства і

методик навчання

solovjovatetana001@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-0797-2182

Університет Григорія

Сковороди в Переяславі,

м. Переяслав, вул.

Сухомлинського, 30,

Київська обл., Україна, 08401

Tetiana Soloviova,

Ph.D. in Historical Science,

Assistant Professor of

Department of General History,

Science of Law and Teaching

Methods

solovjovatetana001@gmail.com

ORCID ID: 0000-0002-0797-2182

Hryhoriy Skovoroda University

in Pereiaslav, Pereiaslav, 30,

Sukhomlynskooho Str., Kyiv

region, Ukraine, 08401

Олеся Ткаченко,
кандидат історичних наук,
доцентдоцент кафедри
загальної історії,
правознавства і методик
навчання
Lesya612@ukr.net
ORCID ID: 0000-0001-8836-3778
Університет Григорія
Сковороди в Переяславі,
м. Переяслав,
вул. Сухомлинського, 30,
Київська обл., Україна, 08401

Olesia Tkachenko, Ph.D. of
Historical Science, Assistant
Professor of Department of
General History, Science of Law
and Teaching Methods
Lesya612@ukr.net
ORCID ID: 0000-0001-8836-3778
Hryhoriy Skovoroda University
in Pereiaslav, Pereiaslav, 30,
Sukhomlynskoho Str., Kyiv
region, Ukraine, 08401

ABSTRACT

The article analyzes the peculiarities of using multimedia presentations as a means of learning, clarifies their educational capabilities in conducting lessons in history. In the school practice of history teachers, which has a significant variety of types of use of information technology during training sessions, history lessons remain the most common option using presentations, the content of which is focused on demonstrating key points of the lesson topic to schoolchildren. The main purpose of incorporating presentations into school lessons is to ensure that the teaching methods are used to explain and reinforce historical knowledge. History lessons, which are conducted with a significant amount of illustrative material, have always been marked by an increased activation of students' attention. Unrestricted possibilities of presentations allow to solve educational and instructive tasks, which today are set before the school classes.

The developed opinion is that properly prepared presentations allow to realize various educational opportunities in the lesson of history. They can be used at all stages of the lesson. Their inclusion in the educational activities of schoolchildren contributes to the rational use of time in class, giving it an intense character and

dynamism of conduct. Among the advantages of using multimedia presentations in history lessons should also be noted the provision of students with high quality image demonstration. The modern lesson of history in the form of presentations received a powerful means of teaching material, which significantly increased the level of awareness of historical information by students. Multimedia presentations in class always have a positive emotional impact on students, which has a beneficial effect on the overall cognitive activity of the class.

It is concluded that multimedia presentations as a means of managing students' cognitive activities, combined with time-tested effective methods of studying history in school, create a powerful potential for ensuring a high level of quality of students' knowledge. The use of new information opportunities provides a significant deepening of the content of historical material, and the use of non-traditional teaching methods helps the process of forming the practical skills and abilities of students in the assimilation of knowledge, creates an increased interest in the subject. Information and communication technologies in the daily practice of a modern history teacher can not only stimulate the cognitive interest of students in knowledge, but also provide educational work of a problematic, creative, research nature, develop independent activities of schoolchildren, which determines the effectiveness of the educational process of a modern school.

Keywords: *multimedia presentations, education, educational process, school history course, students, history lesson.*

Постановка проблеми. Сучасний рівень розвитку інформаційних технологій охопив всі сфери людської діяльності, забезпечуючи стрімкий розвиток можливостей переходу на якісно новий рівень суспільного поступу. Сьогодні навчально-виховний процес в школі неможливий без використання інформаційних та телекомунікаційних технологій, які стають невід'ємною та результативною складовою освітньої підготовки школярів. Цифровізація

навчання стає потужним і необхідним засобом освітнього процесу. Створення атмосфери індивідуальної зацікавленості кожного учня в отриманні знань та умінь постає актуальним завданням навчального процесу в школі. Творчий підхід до організації та структури уроку з використанням різноманітних прийомів, методів та форм навчання сприяє забезпеченню високого рівня освіти школярів. Оволодіння навичками навчальної роботи з різноманітними інформаційними технологіями виступає необхідною умовою успішної реалізації тих завдань, які сьогодні постають перед шкільною освітою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання використання інформаційні технології навчання в школі залишаються в центрі уваги багатьох дослідників та педагогів. Ця тема стала предметом дослідження таких науковців, як В.Ю. Бикова (Биков, 1995; 1996; 2002), Р.С. Гуревич, О.В. Шестопалюк, Л.Л. Коношевський, О.Л. Коношевський (Гуревич & Шестопалюк & Коношевський & Коношевський, 2012), Т. Ладиченко (Ладиченко, 2005), О. Мокрогуз (Мокрогуз, 2005), О.А. Худобець (Худобець, 2005; 2006) та ін. У своїх працях дослідники розглядали різні аспекти застосування інформаційних технологій в освітньому середовищі, їх ролі у сучасній шкільній практиці. Попри значну кількість публікацій сьогодні ця тематика досліджень зберігає свою актуальність.

Метою статті є дослідження особливостей сучасних мультимедійних презентацій як засобу навчання та з'ясування їх навчально-виховних можливостей у шкільній практиці проведення уроків історії.

Виклад основного матеріалу. Можливості інформаційних та цифрових технологій сучасного освітнього процесу створюють потужні важелі впливу на активізацію пізнавального інтересу школярів до історичних предметів. Включення комп'ютерного і цифрового інструментарію в практику проведення шкільних уроків історії в школі значно підвищує та поглиблює рівень сприйняття й засвоєння учнями змісту навчального матеріалу.

Шкільна практика вчителів історії нараховує значну варіативність видів використання інформаційних технологій при проведенні різних типів навчальних занять. Найбільш розповсюдженим варіантом залишаються уроки історії з використанням презентацій, підготовкою яких безпосередньо займається сам вчитель. Сам зміст презентацій сконцентрований на демонстрації школярам ключових моментів теми уроку. За умови, що вчитель історії досить відповідально поставиться до розробки презентаційних матеріалів, навчальні заняття можуть отримати високу результативність засвоєння учнями нової інформації.

Провідною метою включення презентацій в практику проведення шкільних занять залишається забезпечення вирішення питання наочності при поясненні та закріпленні історичних знань. Уроки історії, які проводяться з демонстрацією різноманітної кількості ілюстративного матеріалу, завжди відзначалися посиленою активізацією уваги учнів і, як наслідок, продуктивністю своїх навчальних результатів. Неосяжні можливості презентацій дозволяють вирішувати ті освітні й виховні завдання, що сьогодні постають перед шкільними заняттями. Залежно від тематики уроку історії мультимедійні презентації можуть бути у вигляді демонстрації архівних документів, зображень портретів історичних діячів, історичних карт, фото, схем, діаграм, таблиць та ін.

Історія, на відміну від інших дисциплін, залишається єдиною наукою, предметом вивчення якої виступає сукупність інформації, що відноситься до минулого. На уроках історії учнями вивчається те, чого вже не існує й існувати не буде. Події історичного минулого через свою неповторність та невідтворюваність не можуть безпосередньо чуттєво сприйматися учнями. Вчитель подає історичний матеріал шляхом усного викладу матеріалу з залученням тексту підручника та засобів наочності. Така особливість історичної науки, коли неможливо ні спостерігати, ні відтворити експериментальним шляхом те,

що необхідно опанувати та засвоїти, перетворює презентації на виключну потребу кожного уроку. Лише таким чином учні можуть отримати наочне підтвердження того, що вони вивчають на уроці історії.

Засвоєння учнями системи історичних знань включає в себе процес формування в них уявлень про історичний час, історичний факт та історичний простір. Ці уявлення становлять основу, що забезпечує усвідомлене пізнання історії. До уявлень про історичні факти прийнято відносити інформацію про матеріальне життя (знаряддя праці, заняття людей, галузі господарства); соціально-політичне життя представників різних класів і верств суспільства, форми і зміст класової боротьби, устрій держави; історичних постатей (правителів, реформаторів, полководців, діячів культури); події військової історії (озброєння, воєнне мистецтво, військові формування, тактика ведення бою); історико-культурне життя (побут народу, мистецтво, архітектурні пам'ятки).

На думку відомого вченого-педагога О.О. Вагіна, пізнавальне значення історичних уявлень, створюваних в учнів, полягає в тому, що конкретно-історичні уявлення є основою формування історичних понять. Чим ширше коло і багатший зміст образів і картин минулого, тим змістовніша і гнучка система понять, сформована на їх основі. Науковець вважав, що історичні уявлення про минуле самі мають велику пізнавальну цінність, оскільки пізнання історичного минулого через образ це інший, але також важливий шлях пізнання, як і пізнання через поняття. Картини минулого викликають переживання, співчуття, ненависть, захоплення учнів, а героїчні образи впливають на формування їх ідеалів та поведінку. У цьому полягає виховне значення історичних уявлень (Вагин, 1968: 336-337).

Особливістю історичного факту виступає також і його часова визначеність. Через встановлення відповідності часу можна відслідкувати безпосередній зв'язок історичних подій з попередніми та наступними, з'ясувати їх причини та наслідки

у подальшому розвитку історії. А тому вивчення історії вимагає розуміння співвідношення фактів та часу, коли вони відбувалися. Оволодіння знаннями з історії без сформованих уявлень про історичний час неможливе ні за яких умов. Формування в учнів історичних уявлень про факти відбувається одночасно з формування в них уявлень про історичний час. Ці уявлення становлять собою усвідомлення співвідношення певного історичного факту з конкретним часом, розуміння тривалості та послідовності подій і явищ, їх віддаленість від сьогодення. Сформовані в учнів уявлення про історичний час забезпечують розуміння ними всього процесу розвитку суспільства та світових цивілізацій, зміну епох та суспільно-економічних формацій.

Оволодіння школярами знаннями з історії неможливе і без розуміння поняття простору. Відомий педагог та методист О.І. Стражев відзначав, що «не розташовані у часі та просторі історичні події видаються нам порожньою абстракцією, позбавленою реального змісту, яка не відображає історичної дійсності» (Стражев, 1964: 167). Уявлення про історичний простір становлять собою співвідношення певних історичних подій з конкретним місцем, де вони відбулися локально. Вивчаючи історичні події, учні повинні мати чітке уявлення про місце, де відбувалася подія, про умови місцевості, її особливості. Вони, також, мають розумітися на значенні ролі географічного середовища у житті та діяльності людей минулого. У формуванні історико-просторових уявлень в учнів визначальна роль залишається за історичною картою. На думку науковця Б.П. Пузанова, «вона дає можливість наочно показати учням просторову географічну перспективу, конкретизувати уявлення про місце тієї чи іншої історичної події, його розміри, сприяє розвитку логічного та абстрактного мислення, глибше розкриває та пояснює сенс подій» (Пузанов, 1986: 67).

Використання інформаційно-комунікаційних технологій навчання учнів у процесі вивчення історії активізує формування в них всіх видів історичних уявлень.

Мультимедійні презентації на сучасному уроці історії перетворюються на дієвий інструмент управління пізнавальною діяльністю учнів. Методично виражена розробка презентацій для шкільних уроків історії забезпечує реалізацію значної кількості навчально-виховних завдань. Вона вимагає від вчителя значно більших зусиль та серйозної й ретельної підготовки, ніж до традиційних уроків. В першу чергу, варто обмірковувати послідовність, форму та способи подачі інформації, визначити варіанти управління навчальним процесом, шляхи забезпечення спілкування вчителя та учнів на уроці, їх постійний зворотний зв'язок, що визначає ефективність результатів навчання. Можливість досягнення високого рівня проведення мультимедійних уроків з історії вимагає дотримання умови, що такі заняття будуть містити чітку планованість навчальних цілей та завдань, орієнтованих на конкретні результати пізнавальної діяльності учнів. Такі уроки будуть характеризуватися розумним поєднанням інформаційної та дидактичної частин заняття.

Однак, варто пам'ятати, що уроки історії з використанням мультимедійних технологій отримують максимальний навчальний результат, якщо перетворяться на осмислений пізнавальний процес, а не стануть звичайним заняттям з поєднанням демонстрації випадкового набору слайдів. Тому надмірне захоплення вчителями історії інформаційними технологіями на заняттях без дотримання методичних вимог не припустиме у початковому процесі. Ефективним є лише діяльнісний підхід. Готуючись до уроку історії з використанням презентацій вчитель повинен знайти для себе відповідь на питання ефективності їх включення у вивчення навчального матеріалу. За умови, що розроблена презентація забезпечить скорочення часу на засвоєння матеріалу, допоможе учню сформувати в нього навички самостійного формулювання висновків, надасть можливість продемонструвати складні моменти теми, перетворить навчання на захоплюючий цікавий процес отримання нової інформації, вона варта своєю ефективною результативністю.

Шкільна практика проведення уроків історії та правознавства з використанням презентацій нараховує їх значну різноманітність. Навчальні завдання, які постають перед проведенням таких уроків, можуть істотно розрізнитися за цілями, змістом, ступенем активності учнів, динамікою засвоєння нової інформації. За основною метою уроку розрізняють вступні презентації, інформаційні, практичні, повторювально-узагальнюючі та контрольні презентації.

Вступні презентації передбачаються для використання на уроках історії, які проводяться на початку вивчення нового курсу історії та на початку вивчення чергового розділу історичного курсу. Їх мета полягає в створенні мотивуючої складової вивчення історії, формуванні інтересу до отримання нового обсягу інформації. Найрозповсюдженим видом презентацій залишаються інформаційні презентації, які вчителі розробляють для уроків вивчення нового матеріалу і подання нової інформації. Для уроків закріплення вивченого матеріалу, відпрацювання навчальних умінь та навичок, сформованих на уроках історії, використовуються практичні презентації, які покликані вирішити поставлені завдання. Значно рідше вчителі займаються підготовкою повторювально-узагальнюючих та контрольних презентації для уроків повторення, узагальнення та систематизації знань та уроків контролю і корекції знань, умінь та навичок.

За характером управління пізнавальною діяльністю учнів на уроках історії презентації також поділяються на декілька видів. Оскільки найбільш розповсюдженим методом навчання історії залишається пояснювально-ілюстративний, значною увагою серед вчителів користуються саме пояснювально-ілюстративні презентації. На них вчитель подає необхідну інформацію та прагне забезпечити її розуміння та осмислення учнями. Для цього у презентації виділяються важливі акценти, створюючи потрібну наочність з дотриманням логічності й послідовності викладу інформації. Розробляючи репродуктивні презентації вчитель створює зразки виконання завдань та

аналогічні завдання для виконання їх учнями. Такі презентації містять і зразки правильних рішень.

Значно більших зусиль вимагає розробка презентацій проблемного характеру. Вчитель історії повинен не лише продемонструвати проблемну ситуацію історичного минулого, а й сформулювати проблему та показати учням шляхи вирішення цієї проблеми. Варіантом проблемної презентації може стати евристична презентація, яка виступає як частина представленої проблеми історії й допомагає учням у пошуку відповіді на поставлену проблему. І останній вид презентацій за характером управління пізнавальною діяльністю учнів на уроках становлять дослідні презентації, які відносяться до формування в учнів навиків дослідницької роботи.

Кожен етап уроку історії може включати використання мультимедійних презентацій. На організаційно-мотиваційному етапі уроку, коли відбувається налаштування учнів на роботу в класі та активізація їх розумової діяльності, головний акцент вчитель спрямовує на мотивацію учнів до вивчення історії й посилення інтересу до нової навчальної теми. Слайди презентації на цьому етапі уроку мають демонструвати учням тему та цілі уроку, питання, винесені для вивчення. Сюди ж не зайвим буде включення слайдів з захоплюючим відеофрагментом, влучним епіграфом до нової теми чи цікавими цитатами або висловлюваннями історичних діячів як минулого так і сучасного періоду. Така презентація забезпечить більш швидку підготовку класу до активної роботи на уроці історії.

Етап перевірки домашнього завдання вважається одним з найважливіших у структурі навчально-виховного процесу. Його мета спрямована на з'ясування рівня знань учнів. І саме за результатами цього етапу уроку вчитель визначає, а, в разі потреби, і корегує свою діяльність на занятті. У такій презентації учням можуть демонструватися тестові завдання для перевірки їх знань, різноманітні таблиці для заповнення, схеми, портрети історичних діячів, які необхідно

ідентифікувати. Представлені завдання можуть відзначитися індивідуалізацією за рівнем своєї складності і залежно від навчальних особливостей конкретного класу.

Активне формування пізнавального інтересу учнів до нової історичної теми відбувається на етапі актуалізації знань. Від рівня реалізації тих дидактичних завдань, які постають перед вчителем на цьому етапі, залежить кінцевий результат всього уроку історії. Тому загальний зміст презентацій на цьому етапі має бути спрямований на переконання учнів у необхідності вивчення нової теми через показ слайдів зі стислим узагальненням вивченого раніше матеріалу з постановкою проблемних ситуацій і питань. Використання таких прийомів налаштування діяльності учнів на опанування нової історичної інформації допоможе досягти поставлених завдань уроку.

Найбільш тривалий у часовому відношенні етап уроку це етап засвоєння нових знань, де відбувається процес управління пізнавальною діяльністю учнів та формування історичних уявлень. Саме на цьому етапі найчастіше спостерігається використання мультимедійних презентацій на уроках історії у всій своїй різноманітності. Ці презентації можуть містити основні поняття, схеми, діаграми, таблиці, малюнки, аудіозаписи, відеофрагменти, що доповнюють та унаочнюють новий навчальний матеріал. У презентацію може бути включена інформація щодо пошуку матеріалу або формулювання висновків, окремі проблемні питання та ситуації. Результатом постійного використання презентацій на цьому етапі уроку може стати посилення активності розумової діяльності учнів, ґрунтовніше осмислення, систематизація та схематизація нових знань.

Перевірка результатів усвідомленого розуміння вивченого історичного матеріалу здійснюється на етапі закріплення вивченої теми уроку. Використання презентацій на цьому етапі покликане налаштувати учнів на пошук відповідей на питання й завдання, що вимагають осмислення вивченого історичного

матеріалу. Там можуть демонструватися інформаційні матеріали, що підтверджують або спростовують думку, висловлену вчителем на початку уроку. Ці презентації виконують роль засобу закріплення знань, доповнення, уточнення, корекції історичних уявлень. Вони також допомагають розглянути історичні події з різних позицій та точок зору, сприяють формуванню в учнів вміння співвідносити різні історичні факти, дати, поняття, розуміти причинно-наслідкові зв'язки між ними.

Уроки історії мають передбачати етап контролю знань учнів, коли необхідно провести перевірку рівня навчальних досягнень учнів. Для презентацій цього етапу структури уроку характерна демонстрація завдань різного рівня складності з використанням різноманітних способів контролю та самоконтролю. Підвищенню ефективності цього процесу можуть слугувати різні тестування, що активізують пізнавальну діяльність школярів. Всі питання для проведення перевірки або самоперевірки знань учнів відображаються на екрані. При цьому в зошити учні мають записувати свої відповіді на поставлені питання чи завдання. Перевірка правильності відповідей здійснюється шляхом зміни слайдів.

Варто зазначити, що підготовлені належним чином презентації дозволяють реалізувати різноманітні навчально-виховні можливості на уроці історії. В першу чергу, вони можуть бути використані на всіх без виключення етапах уроку. Включення їх в навчальну діяльність школярів сприяє раціональному використанню часу на уроці, надаючи йому інтенсивного характеру та динамічності проведення. Все це дозволяє вчителю пояснити більший обсяг нового матеріалу, не залишаючи без уваги, навіть, додаткові цікаві факти по темі уроку. Серед найважливіших переваг використання мультимедійних презентацій на уроках історії слід, також, відзначити забезпечення учнів високою якістю зображення порівняно із зображеннями, які виконує вчитель крейдою на дошці. Сучасний урок історії у вигляді презентацій отримав

потужний засіб унаочнення навчального матеріалу, який значно підвищив рівень усвідомлення учнями історичної інформації. Мультимедійні презентації на уроках завжди справляють на учнів позитивний емоційний вплив, що сприятливо позначається на загальній пізнавальній діяльності класу. Такі технології навчання забезпечують високий рівень індивідуалізації навчального процесу. Вони дозволяють кожному учню задіювати свої особливі розумові здібності для усвідомлення та засвоєння історичних знань, адже презентації розраховані на охоплення максимального сприйняття представленої інформації. Якщо дотримуватися всіх методичних порад при розробках презентацій вони можуть стати потужним засобом глибокого усвідомленого сприйняття та розуміння історичного матеріалу.

Висновки. Таким чином, мультимедійні презентації як засіб керування пізнавальною діяльністю учнів у поєднанні з перевіреними часом дієвими методами вивчення історії в школі створюють потужний потенціал для забезпечення високого рівня якості знань учнів. Використання нових інформаційних можливостей забезпечує суттєве поглиблення змісту історичного матеріалу, а застосування нетрадиційних методик навчання допомагає процесу формування практичних умінь і навичок учнів у засвоєнні знань, створює посилену зацікавленість предметом. Інформаційно-комунікативні технології в повсякденній практиці сучасного вчителя історії здатні не лише стимулювати пізнавальний інтерес учнів до знань, але й надати навчальній роботі проблемного, творчого, дослідницького характеру, розвивати самостійну діяльність школярів, що визначає результативність освітнього процесу сучасної школи.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Биков В.Ю. Впровадження інформаційних технологій у навчальний процес школи. *Нові технології навчання: наук.-метод. зб.*, 1995. Вип. 13. С. 154-158.

2. Биков В.Ю. Впровадження інформаційних технологій у навчально-виховний процес школи. *Післядипломна освіта керівних і педагогічних кадрів: проблеми розвитку*: матеріали звіт. наук. конф., 2-3 листопада 1995 р. Київ, 1996. С. 158-161.

3. Биков В.Ю. Методичні системи сучасних інформаційно-освітніх технологій. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*: зб. наук. пр., 2002. Вип. 3. С. 73-83.

4. Вагин А.Л. Методика преподавания истории в средней школе. Москва: Просвещение, 1968. 434 с.

5. Гевал П. Інформаційні технології в навчальному процесі. *Завуч*. 2002. № 10. С. 5-6.

6. Дементієвська Н.П. Комп'ютерні технології для розвитку учнів та вчителів. *Інформаційні технології і засоби навчання*: зб. наук. праць. Київ: Атіка, 2005. С. 76-95.

7. Комп'ютерно орієнтовані засоби та мультимедійні технології навчання : навчальний посібник / Р.С. Гуревич, О.В. Шестоपालюк, Л.Л. Коношевський, О.Л. Коношевський; за редакцією проф. О.В. Шестоपालюка. Вінниця: ТОВ Фірма «Планер», 2012. 619 с.

8. Кривонос О.М. Використання інформаційно-комунікаційних технологій в навчанні. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 182 с.

9. Ладиченко Т. Електронний педагогічний програмний засіб з історії – новий крок в оволодінні навчальним матеріалом. *Історія в школах України*. 2005. № 4. С. 35-36.

10. Мокрогуз О. ПК як універсальна складова оптимізації роботи вчителя (З практики запровадження комп'ютерних технологій на уроці історії). *Історія в школах України*. 2005. № 1. С. 3-6.

11. Пархомиць І.Ю. Нові інформаційні технології навчання. *Управління школою*. 2007. № 29. С. 10-15.

12. Поясок Т.Б. Інтеграція медіа в освітній процес: проблеми і перспективи. *Педагогічний процес : теорія і практика*. 2014. Вип. 1. С. 69-73.

13. Пузанов Б.П. Изучение исторического и обществоведческого материала в старших классах вспомогательной школы. Методические рекомендации для вспомогательной школы. Москва: Учебно-методический кабинет дефектологии. Министерство просвещения РСФСР, 1986. 54 с.

14. Стражев А.И. Методика преподавания истории. Москва: Просвещение, 1964. 287 с.

15. Уткіна О.І. Використання інформаційно-комп'ютерних технологій у шкільній історико-краєзнавчій освіті. *Історія та правознавство*. 2008. Листопад (№ 32). С. 28-31.

16. Фоменко А. Деякі підходи до розробки і створення навчальних комп'ютерних програм (комп'ютерних посібників) з історії. *Історія в школах України*. 2003. № 1. С. 21-25.

17. Худобець О.А. Використання технологій презентації на уроках історії. *Історія України*. 2005. № 29-32. С. 88-91.

18. Худобець О.А. Новітні інформаційні технології: навчити учителя. *Історія України*. 2006. № 17. С. 18-22.

19. Худобець О.А., Чебослаєв Ю.Н. Використання технологій презентацій в практичній роботі шкільного вчителя історії. *Історія та правознавство*. 2005. № 25. С. 19-21.

REFERENCES

1. Bykov, V. (1995). Vprovadzhennia informatsiinykh tekhnolohii u navchalnyi protses shkoly. [Introduction of information technologies in the educational process of the school]. *Novi tekhnolohii navchannia: nauk.-metod. zb.*, 13, 154-158 [in Ukrainian].

2. Bykov, V. (1996). Vprovadzhennia informatsiinykh tekhnolohii u navchalno-vykhovnyi protses shkoly. [Introduction of information technologies in the educational process of the school]. *Pisliadyplomna osvita kerivnykh i pedahohichnykh kadriv: problemy rozvytku: materialy zvit. nauk. konf.*, 2-3 lystopada 1995. Kyiv, 158-161 [in Ukrainian].

3. Bykov, V. (2002). Metodichni systemy suchasnykh informatsiino-osvitnikh tekhnolohii. [Methodical systems of modern information and educational technologies]. *Problemy ta perspektyvy formuvannia natsionalnoi humanitarno-tekhnichnoi elity: zb. nauk. pr.*, 3, 73-83 [in Ukrainian].

4. Vagin, A. (1968). Metodika prepodavaniya istorii v srednej shkole. [Methods of teaching history in secondary schools]. Moskva: Prosveshchenie, 434 [in Rossiya].

5. Heval, P. (2002). Informatsiini tekhnolohii v navchalnomu protsesi. [Information technology in the educational process.] *Zavuch*, 10, 5-6 [in Ukrainian].

6. Dementiievska, N. (2005). Kompiuterni tekhnolohii dlia rozvytku uchniv ta vchyteliv. [Computer technologies for the development of students and teachers]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia: zb. nauk. prats.* Kyiv: Atika, 76-95 [in Ukrainian].

7. Kompiuterno oriientovani zasoby ta multymediini tekhnolohii navchannia : navchalnyi posibnyk [Computer-oriented means and multimedia learning technologies: tutorial] / R.S. Hurevych, O.V. Shestopaliuk, L.L. Konoshevskiy, & O.L. Konoshevskiy; za redaktsiieiu prof. O.V. Shestopaliuka. Vinnytsia: TOV Firma «Planer», 619 [in Ukrainian].

8. Kryvonos, O. (2013). Vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii v navchanni. [The use of information and communication technologies in training]. Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, 182 [in Ukrainian].

9. Ladychenko, T. (2005). Elektronnyi pedahohichniy prohramnyi zasib z istorii – novyi krok v ovolodinni navchalnym materialom. [Electronic pedagogical software on history is a new step in mastering educational material]. *Istoriia v shkolakh Ukrainy*, 4, 35-36 [in Ukrainian].

10. Mokrohuz, O. (2005). PK yak universalna skladova optymizatsii roboty vchytelia (Z praktyky zaprovadzhennia kompiuternykh tekhnolohii na urotsi istorii). [PC as a universal component of optimizing the work of the teacher (From the practice

of introducing computer technologies in a history lesson)]. *Istoriia v shkolakh Ukrainy*, 1, 3-6 [in Ukrainian].

11. Parkhomets, I. (2007). Novi informatsiini tekhnolohii navchannia. [New learning information technologies]. *Upravlinnia shkoloiu*, 29, 10-15 [in Ukrainian].

12. Poiasok, T. (2014). Intehratsiia media v osvittii protses: problemy i perspektyvy. [Media integration into the educational process: problems and prospects]. *Pedahohichni protses: teoriia i praktyka*, 1, 69-73 [in Ukrainian].

13. Puzanov, B. (1986). Izuchenie istoricheskogo i obshchestvovedcheskogo materiala v starshih klassah vspomogatel'noj shkoly. Metodicheskie rekomendacii dlya vspomogatel'noj shkoly. [Study of historical and social science material in the upper grades of the auxiliary school. Methodological recommendations for the auxiliary school]. Moskva: Uchebno-metodicheskij kabinet defektologii. Ministerstvo prosveshcheniya RSFSR, 1986, 54 [in Rossiya].

14. Strazhev, A. (1964). Metodika prepodavaniya istorii. [Methods of teaching history]. Moskva: Prosveshchenie, 287 [in Rossiya].

15. Utkina, O. (2008). Vykorystannia informatsiino-kompiuternykh tekhnolohii u shkilnii istoryko-kraieznavchii osviti. [The use of information and computer technologies in school historical and local lore education]. *Istoriia ta pravoznavstvo*, Lystopad (32), 28-31 [in Ukrainian].

16. Fomenko, A. (2003). Deiaki pidkhody do rozrobky i stvorennia navchalnykh kompiuternykh prohram (kompiuternykh posibnykiv) z istorii. [Some approaches to the development and creation of educational computer programs (computer manuals) on history]. *Istoriia v shkolakh Ukrainy*, 1, 21-25 [in Ukrainian].

17. Khudobets, O. (2005). Vykorystannia tekhnolohii prezentatsii na urokakh istorii. [Use of presentation technologies in history lessons]. *Istoriia Ukrainy*, 29-32, 88-91 [in Ukrainian].

18. Khudobets, O. (2006). Novitni informatsiini tekhnolohii: navchyty uchytielia. [The latest information technology: to teach the teacher]. *Istoriia Ukrainy*, 17, 18-22 [in Ukrainian].

19. Khudobets, O. & Cheboslaiev, Yu. (2005). Vykorystannia tekhnolohii prezentatsii v praktychnii roboti shkilnoho vchytelia istorii. [The use of presentation technology in the practical work of a school history teacher]. *Istoriia ta pravoznavstvo*, 25, 19-21 [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті аналізуються особливості використання мультимедійних презентацій як засобу навчання, з'ясовуються їх навчально-виховні можливості у проведенні уроків історії. У шкільній практиці вчителів історії, яка нараховує значну різноманітність видів використання інформаційних технологій при проведенні навчальних занять, найбільш розповсюдженим варіантом залишаються уроки історії з використанням презентацій, зміст яких сконцентрований на демонстрації школярам ключових моментів теми уроку. Провідною метою включення презентацій в практику проведення шкільних занять залишається забезпечення вирішення питання наочності при поясненні та закріпленні історичних знань. Уроки історії, які проводяться з демонстрацією значної кількості ілюстративного матеріалу, завжди відзначалися посиленою активізацією уваги учнів. Неосяжні можливості презентацій дозволяють вирішувати ті освітні й виховні завдання, що сьогодні постають перед шкільними заняттями.

Розвинуто думку, що підготовлені належним чином презентації дозволяють реалізувати різноманітні навчально-виховні можливості на уроці історії. Вони можуть бути використані на всіх етапах уроку. Включення їх в навчальну діяльність школярів сприяє раціональному використанню часу на уроці, надаючи йому інтенсивного характеру та динамічності проведення. Серед переваг використання мультимедійних презентацій на уроках історії слід, також, відзначити забезпечення учнів високою якістю демонстрації зображень. Сучасний урок історії у вигляді презентацій

отримав потужний засіб унаочнення навчального матеріалу, який значно підвищив рівень усвідомлення учнями історичної інформації. Мультимедійні презентації на уроках завжди справляють на учнів позитивний емоційний вплив, що сприятливо позначається на загальній пізнавальній діяльності класу.

Зроблено висновки, що мультимедійні презентації як засіб керування пізнавальною діяльністю учнів у поєднанні з перевіреними часом дієвими методами вивчення історії в школі створюють потужний потенціал для забезпечення високого рівня якості знань учнів. Використання нових інформаційних можливостей забезпечує суттєве поглиблення змісту історичного матеріалу, а застосування нетрадиційних методик навчання допомагає процесу формування практичних умінь і навичок учнів у засвоєнні знань, створює посилену зацікавленість предметом. Інформаційно-комунікативні технології в повсякденній практиці сучасного вчителя історії здатні не лише стимулювати пізнавальний інтерес учнів до знань, але й надати навчальній роботі проблемного, творчого, дослідницького характеру, розвивати самостійну діяльність школярів, що визначає результативність освітнього процесу сучасної школи.

Ключові слова: мультимедійні презентації, освіта, навчальний процес, шкільний курс історії, учні, урок історії.